

PIERRE JEANNERET

DIX GRANDES FIGURES DU SOCIALISME SUISSE. EDITÉ PAR LE PARTI SOCIALISTE VAUDOIS.

A svájci szocializmus tíz nagy alakja
Lausanne, 1983. 36.

Pierre Jeanneret a svájci munkásmozgalom-történetírás erős középgenerációs képviselője, aki hosszú évtizedek óta foglalkozik a svájci munkásmozgalom és a szociáldemokrácia történetével: ezúttal kis, de igen jellemző csokrot állított össze „a 10 nagy” reprezentáns bemutatásával. Természetesen azonnal felvetődik a kérdés, hogy miért éppen ezt a tíz embert választotta ki. A szerző rövid, egyoldalas előszavában pontosan ezt magyarázza, részben mentegeti is magát. Mentegeti azért, mert talán mást is lehetett volna a „legnagyobbak” közé válogatni, de azért a kiválasztást végső soron Jeanneret – természetesen – rendjén valónak találja. Igazából egy ponton véli a válogatást valóban hibáztathatónak: hogy a 10 között nincsen egyetlen nő sem. Jeanneret így a „kritika elébe megy”, nemcsak azért, mert manapság Nyugat-Európában valóban elfogadhatatlan egy ilyen jellegű „megfelekedés”, hanem azért is, mert a svájci munkásmozgalomban is természetesen „voltak nők”. Jeanneret meg is nevezi őket, többek között L. Ragaz és J. Humbert-Droz felesége, ámde – azonnal és joggal – hozzáfűzi, hogy e „nők” között egy sem volt Rosa Luxemburg nagyságrendű.

Ezek után a tíz kiválasztott ember listája: Jules Humbert-Droz, Charles Naine, Walther Bringolf, Dr. Ernest Gloor, Robert Grimm, Dr. Fritz Brupbacher, Otto Lang, Herman Greulich, Ernest-Paul Graber, Karl Dellberg. E felsorolás alighanem a magyar olvasók túlnyomó zömének nem sokat mond. Végeredményben a modern svájci munkásmozgalom, a szociáldemokrácia kialakítóiról van szó – de meglehetősen nagy „szórással”.

Mindenekelőtt szembeötlő a generációs tömörültség, de elgondolkodtatók a kivételek is. A „tízek” közül csak Greulich az, aki (1842-es születésű) még azok között volt, akik az I. Internacionálé éveiben csatlakoztak a munkásmozgalomhoz és A. Bebel és W. Liebknecht pályatársaiként ott voltak a II. Internacionálé megalakításakor. Ő az, akit azután „Greulich papaként” („apóként”) tiszteltek és szerettek, s aki azután ténylegesen a svájci szocialista párt megteremtője és „nagy öregje” lett. Az utána következő „legfiatalabb” már 1863-as születésű (Dr. Lang), a zöm 1870–80-as születésű, de többen az 1890-es években, vagyis a II. Internacionálé és a Svájci Szociáldemokrata Párt 1888. évi megalakulása után születtek. Természetesen teljesen más ifjúkori politikai élmények hatottak a szereplők egész további életútjára.

A másik általános megközelítési mód, ha az illetők szociális származását nézzük. Túlnyomó többségük szegénysorból származott, de persze ez nagyon elmosódó megközelítés. Még pontosabban, igen sokuknak apja is szakmunkás volt, s nem egy közülük (sőt talán a nemzetközileg legismertebbek! R. Grimm, Ch. Naine) maguk is szakmunkásokká lettek, s így kezdték „politikai karrierjüket”. Ám voltak, akik értelmiségi családból kerültek ki (Humbert-Droz), vagy jómódú polgári családba születtek, s már diákkorukban fellázdáltak a polgári társadalom ellen, s később szocialistákká váltak (F. Brupbacher).

A harmadik általánosító megközelítés: az iskolai végzettség ill. a munkaterület. Jól ismert, hogy Bebel eredetileg munkás volt, de azután évtizedekig pártvezér, vagy hogy a brit bányász-vezér, J. Keir Hardie évtizedeken át lapszerkesztőként dolgozott. Ugyanez a megközelítés alkalmazható a „svájci 10-ekre” is, amennyiben Ch. Naine a svájci „tradícióknak” megfelelően órák-szakmunkásból, R. Grimm nyomdászból lett lapszerkesztő, városi, illetőleg kantonális, időnként össz-szövetségi parlamenti képviselő, illetőleg „kormánytag”. S az első a „klasszikus” értelmiségi Humbert-Droz, aki protestáns lelkész gyermeke, maga is egyetemet végzett, részben Angliában, hogy maga is protestáns lelkész legyen. Ezt az „egyenes utat” szakítja meg

a háború, lelkes antimilitarista-szocialista, kommunista „agitátor”, szervező, lapszerkesztő, cikkíró lesz — mindenképpen értelmiségi, de már nyilvánvalóan egy más szemlélettel. Dr. Otto Lang esete jellegzetesen egyedi svájci eset, amennyiben Lang, amellett, hogy végzett jogászként nemcsak a Svájci Szocialista Párt egyik alapítója volt, hanem mindjárt titkára is lett — ugyanakkor szülővárosában, Zürichben a legmagasabb bírói testületnek is tagjává válhatott, sőt a Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnak is tagja lehetett volna, ha ő ezt elfogadja. Lang a gyakorló bírói munka mellett „természetesen” elméleti jogász is volt, egy sor elméleti munkát írt, részben az alkoholizmus jelenségére specializálódva. (Gondoljunk arra, hány kitűnő jogász, sőt elméleti jogász volt a magyar szociáldemokrata mozgalomnak, ámde 1918 előtt ilyen „karrier” egyszerűen elképzelhetetlen volt nálunk.)

S persze a „10-ek” történetét nem lehet a svájci köztörténettől, s a munkásmozgalomtól elszakítva vizsgálni. A svájci szociáldemokrata mozgalomnak is megvannak a maga ár-ápály szakaszai, s akik a kezdeteknél oly kimagasló szerepet játszottak, azok jelentősége az 1914 után radikalizálódó svájci mozgalomban csökken (a jelenség okaira itt nem térhetünk ki — ezt a szerző köztudottnak tekinti), így pl. Greulich személye elhalványodik, s vele szemben a fiatalabbak és radikálisabbak (Grimm, Humbert-Droz, Naine és Graber) szava lesz súlyosabb. Jeannert az életrajzok bemutatásánál „érthetően” alig-alig ejt szót a nemzetközi eseményekről, még a kötet szereplőinek a zimmerwaldi mozgalomban játszott szerepéről sem. Annál többet ír viszont a nevezetes 1918 novemberi svájci általános sztrájkáról, a forradalmasodás nagyon látványos és rövid időszakáról, amely valóban nagy forduló az egész svájci köztörténetben, amelyben a fentnevezettek közül megint nem egy újra jelentős szerepet játszott. Ámde megint svájci „sajátosság”: Grimm éppen e sztrájk kapcsán több hónapra börtönbe került (ezt az időt néhány jelentős munka megírására használta fel!), ámde ez sem vágta el az útját annak, hogy Bernben a városi, majd a kanton élén — hosszabb időszakon át — fontos kormányzati funkciókat töltsön be.

A „10-ek” esetében is beleütközünk abba a jelenségbe, hogy 1916–1918 során a svájci szocialisták nemcsak „általában” radikalizálódtak és súrlódtak élesen a kantonális és szövetségi svájci kormányzattal, hanem némelyikük 1919 után kommunista is lett, egyesek a Kommunisták Internacionáléban fontos szerepet játszottak (Humbert-Droz), ámde a különféle időszakokban (egyesek már az 1920-as évek derekán, mások az 1930-as évek harmadik harmadában) mind visszatértek a Szocialista Párthoz. Megint szembeötlő és elgondolkodtató: a Svájci Szocialista Párt nemcsak visszafogadta őket (így Humbert-Drozt, aki a Kominternek egy időben egyik titkára is volt), hanem alkalmasint még a pártnak felelős, sőt élvonalbeli vezetőivé is válhattak. Humbert-Droz is, Bringolf is a SSzP elnöke, illetve titkára volt 1945 után.

A könyvecske még számos tanulságot kínál, olyat, hogy Grimm, az autodidakta nyomdász munkás miként lett a párttörténetírás egyik előfutára; Greulich, a könyvkötő munkás szitén jeleskedett e téren, de olyant is, hogy Humbert-Droz 1945 után miként tudott régi öröksége nyomán is mélyreható nemzetközi elemzéseket alkotni, amelyek a baloldali szociáldemokrácia értékálló és akkoriban jól ismert munkáivá váltak. A „10-ek” újrafelfedezése e tekintetben is indokolt.

Jemnitz János